

Nr 23

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande utbildning av gymnasiingenjörer till lärare vid tekniska läroverk jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t beträffande utgifterna för budgetåret 1962/63 inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde (bilaga 10, punkterna 296, 297 och 336) samt i propositionen nr 2 (bilaga 5, punkten 2, och bilaga 12, punkten 1) framlagt i det följande redovisade förslag rörande utbildning av gymnasiingenjörer till lärare vid tekniska läroverk.

I samband med nämnda förslag har utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru Segerstedt Wiberg (I: 14) och den andra inom andra kammaren av herr Helén (II: 27), i vilka hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte påfordra nya förhandlingar beträffande de tekniska läroverkens lärarförsörjning samt att resultatet härav måtte snarast redovisas inför riksdagen;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken Ljungberg och herr Ragnar Bergh (I: 331) samt den andra inom andra kammaren av fröken Karlsson m. fl. (II: 403), i vilka hemställts att riksdagen måtte

a) uttala att förhandlingar omgående inledes mellan statsmakterna och berörda arbetsmarknadsorganisationer i syfte att häva den akuta bristen på lärare vid de tekniska gymnasierna;

b) uttala att en utredning tillsättes av Kungl. Maj:t med uppgift att snarast och fortlöpande redovisa åtgärder i syfte att häva bristen på lärare vid samtliga utbildningsanstalter;

c) avslå Kungl. Maj:ts förslag under åttonde huvudtiteln, punkten Utbildning av lärare vid yrkesundervisningen, angående åtgärder för anordnande fr. o. m. vårterminen 1962 av utbildning av gymnasiingenjörer vid tekniska läroverk;

d) till Utbildning av lärare vid yrkesundervisningen för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 2 042 000 kr.;

e) avslå Kungl. Maj:ts förslag under kapitalbudgeten att till Lån till gymnasiingenjörer för utbildning till lärare för budgetåret 1962/63 anvisa ett investeringsanslag av 1 025 000 kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Ljungberg* och herr *Ragnar Bergh* (I: 330) samt den andra inom andra kammaren av fröken *Karlsson m. fl.* (II: 404), i vilka hemställts att riksdagen måtte

a) avslå Kungl. Maj:ts förslag att till Utbildning av lärare vid yrkesundervisningen å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kr.;

b) avslå Kungl. Maj:ts förslag att till Lån till gymnasieingenjörer för utbildning till lärare å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 300 000 kr.;

dels en inom andra kammaren av fru *Sjövall* och fru *Kristensson* väckt motion (II: 429), vari hemställts

a) att Kungl. Maj:ts framställning under åttonde huvudtiteln, punkt 296 angående utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk, icke måtte av riksdagen bifallas;

b) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om skyndsamt utredning av ärendet;

dels en inom andra kammaren av fru *Sjövall* och fru *Kristensson* väckt motion (II: 430), vari hemställts att Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 2/1962 att till Utbildning av lärare vid yrkesundervisningen å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kr. icke måtte av riksdagen bifallas;

dels ock en inom första kammaren av herr *Lennart Geijer* väckt motion (I: 352), vari hemställts att riksdagen vid behandling av frågan om anslag till anordnande av tvåårig utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk måtte besluta att bestämmelserna angående lån till deltagarna i utbildningen ändras så, att den, som efter ett års lärartjänst finner att han vill återgå till annan verksamhet, får hela lånebeloppet avskrivet.

Beträffande motiveringen för de motionsvis gjorda yrkandena får utskottet hänvisa till motionerna II: 27, II: 403, II: 404, II: 429, II: 430 och I: 352.

I:o) **Utbildning av lärare vid yrkesundervisningen.** Kungl. Maj:t har i propositionen nr 1 (bilaga 10, punkt 296, s. 553—567 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1962) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga föreskrifter och vidtaga övriga åtgärder för anordnande fr. o. m. vårterminen 1962 av utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordade grunder, dels ock till Utbildning av lärare vid yrkesundervisningen för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 3 420 000 kr.

Vidare har Kungl. Maj:t i propositionen nr 2 (bilaga 5, punkt 2, s. 13 och 14 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1962) föreslagit riksdagen att till Utbildning av lärare vid yrkesunder-

visningen å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kr.

Utskottet kommer att under denna punkt behandla samtliga de i det föregående angivna motionerna.

Under punkten 296 har i första hand upptagits medel för längre lärarutbildningskurser och övrig kursverksamhet m. m. Departementschefen har beräknat kostnaderna för tio yrkeslärarkurser till 780 000 kr., för sju handelslärarkurser till 294 000 kr., för tre läroverksingenjörskurser till 183 000 kr., för en sjukvårdslärarkurs till 83 000 kr., för två kurser för civilingenjörer till 60 000 kr. och för en kurs för ämneslärare till 42 000 kr., eller tillhopa 1 442 000 kr., vilket sistnämnda belopp enligt departementschefen dock kan minskas med 70 000 kr. För övrig kursverksamhet beräknas ett belopp av 670 000 kr. Sammanlagt medför de här nämnda förslagen ett medelsbehov av 2 042 000 kr., vilket innebär en anslagsökning med 198 000 kr.

I sammanhang härmed har Kungl. Maj:t framlagt förslag om utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk.

Rörande bakgrunden till det ifrågakvarande förslaget framgår av statsrådsprotokollet bl. a. följande.

Statsmakterna har under senare år fattat beslut, som medför en väsentlig utbyggnad av den tekniska gymnasieorganisationen. Enbart under de båda budgetåren 1960/62 har tillkommit 10 respektive 40 nya intagningsavdelningar.

Den redan beslutade och förutsatta vidare utbyggnaden av de tekniska gymnasierna kräver ett stort lärartillskott, i synnerhet i de naturvetenskapliga och tekniska ämnena. I matematik, fysik och kemi har undervisningen hittills bestritts av universitetsutbildade lärare och civilingenjörer samt i de tekniska ämnena av civilingenjörer och ett fåtal läroverksingenjörer. Vid de högre tekniska läroverken finns icke samma fasta adjunktskår som vid de allmänna läroverken. Budgetåret 1961/62 består den av 15 ordinarie och 125 extra ordinarie adjunkter i lönegrad A 23. Antalet lektorstjänster samma budgetår uppgår till 298. De nuvarande adjunkterna är till mycket stor del civilingenjörer, som meriterar sig för lektorstjänster.

Överstyrelsen för yrkesutbildning har i en framställning den 26 oktober 1961 framlagt förslag om anordnande av en tvåårig lärarutbildning för omkring 80 kvalificerade gymnasieingenjörer med början redan vårterminen 1962. Utbildningen skulle förläggas till de tekniska högskolorna och vara avslutad före början av höstterminen 1963.

Enligt överstyrelsens uppfattning är en nödvändig förutsättning för att den föreslagna utbildningen skall få kvalificerade elever att eleverna får ersättning

under studietiden. Vid fastställande av ersättningens storlek bör man utgå ifrån att medianlönen för en läroverksingenjör tre år efter examen beräknas vara ca 1 700 kr. per månad och fem år efter examen ca 1 900 kr. per månad. Till eleverna bör därför enligt överstyrelsens uppfattning utgå en månadslön av 1 300 kr. Elever från annan ort än kursorten bör dessutom komma i åtnjutande av dels traktamente om 16 kr. per dag, dels fyra fria resor per termin.

Över denna framställning har *yttranden* avgivits av berörda myndigheter och organisationer. I de flesta yttranden förklarar man sig inse behovet av skyndsamma åtgärder, men genomgående intages en kritisk eller tveksam hållning till de framlagda förslagen.

Rörande den närmare innebörden av remissyttrandena torde få hänvisas till åttonde huvudtiteln (s. 557—559).

Efter överläggningar mellan företrädare för ecklesiastikdepartementet, överstyrelsen för de tekniska högskolorna, överstyrelsen för yrkesutbildning och de tekniska högskolorna uppdrog Kungl. Maj:t den 24 november 1961 åt rektorn vid tekniska högskolan i Stockholm, professorn Ragnar Woxén, att, med beaktande av överstyrelsens för yrkesutbildning nämnda framställning och remissyttrandena däröver, i samråd med kollegienämnderna vid de tekniska högskolorna och överstyrelsen för yrkesutbildning *överarbeta* överstyrelsens förslag. Utredningsmannen skulle till Kungl. Maj:t inkomma med ett nytt förslag, vilket borde avse anordnande av en till de tekniska högskolorna förlagd särskild utbildning av gymnasieingenjörer för lärartjänstgöring vid de högre tekniska läroverken.

Utredningsmannen har den 15 december 1961 inkommit med förslag om särskild utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid högre tekniska läroverk. Förslaget innebär, att utbildningen anordnas och står under inseeende av överstyrelsen för yrkesutbildning samt att den förlägges till teknisk högskola vars lärare och lokaler utnyttjas. Följande närmare redogörelse torde här få lämnas.

Utbildningens allmänna uppläggning. Utredningsmannen föreslår, att lärarutbildningen förlägges till tre avdelningar, nämligen en för maskinteknik, en för elektroteknik och en för byggnadsteknik. Avdelningen för maskinteknik föreslås bli uppdelad på en tillverkningsteknisk och en värmeteknisk linje. Enligt utredningsmannens uppfattning bör avdelningen för elektroteknik delas i en kraftteknisk och en teleteknisk linje. Avdelningen för byggnadsteknik avses få en husbyggnadsteknisk och en anläggningsteknisk linje. Varje avdelning beräknas få 30 elever.

Utbildningstid. Den sammanlagda utbildningstiden vid varje avdelning avses skola motsvara två års studier vid teknisk högskola, dvs. fyra terminer om 14 veckor. Ifrågakarande utbildning bör dock uppdelas på blott tre terminer, vardera omfattande ca 20 veckor. Den första årskullen elever skall enligt planerna börja sina studier den 1 februari 1962 och avsluta dessa den 14 augusti 1963.

En andra årskull elever bör enligt utredningsmannens förslag intagas den 15 januari 1963. De studerande avses få ferier om sammanlagt 2 månader, vartill kommer juluppehåll.

Inträdesvillkor. Utredningsmannen föreslår, att av läroverksingenjörer som söker inträde skall krävas kvalificerande betyg från tekniskt gymnasium. Sökande med väl vitsordad praktik bör ges företräde. Vidare bör det finnas möjligheter för teknologer att efter individuell prövning kunna antagas som elever. Utredningsmannen omnämner även ett uppslag från lärare vid Chalmers tekniska högskola av innebörden att teknologer som fullgjort samtliga tentamina i de tre första årskurserna vid högskolan skulle erhålla avgångsbetyg, som berättigade dem till adjunktstjänster vid tekniska läroverk. Detta uppslag finner utredningsmannen böra övervägas närmare.

Förläggning av utbildningen. Lärarutbildningen bör enligt utredningsmannen vara knuten till tekniska högskolan i Stockholm vad beträffar avdelningarna för maskinteknik och för byggnadsteknik och till Chalmers tekniska högskola vad beträffar avdelningen för elektroteknik.

Vad utbildning i Göteborg beträffar skulle vid Chalmers tekniska högskola fr. o. m. januari 1963 kunna mottagas en grupp gymnasiingenjörer som undervisats i Stockholm under de två första terminerna. Vidare kan lokalförhållandena förväntas bli förbättrade så, att utbildning av en avdelning för elektroteknik skulle kunna börja i Göteborg i januari 1964.

Utbildningsplaner. Utbildningen föreslås omfatta 14—16 ämnen av vilka omkring en tredjedel utgör grundläggande ämnen av i det närmaste samma innehåll som motsvarande ämnen vid de tekniska högskolorna. Övriga läroämnen, som anpassas för lärarutbildningen, utgöres av tillämpade ämnen och pedagogik.

Den i lärarutbildningen ingående undervisningen i pedagogik och ämnesmetodik, omfattande 100 timmar, föreslås kompletterad med senare anordnade pedagogiska kurser, anordnade av överstyrelsen för yrkesutbildning.

Inspektorer och lärare. För att standarden på undervisningen skall hållas på högskolemässig nivå föreslår utredningsmannen, att ett antal professorer vid de tekniska högskolorna får uppdrag att vara inspektorer för den av överstyrelsen för yrkesutbildning anordnade utbildningen. Med hänsyn till läro- och timplanernas utformning samt ämnenas heterogena karaktär erfordras vid de tre avdelningarna sammanlagt under första och andra terminen fem samt under tredje terminen elva inspektorer. Lärarkåren avses i första hand bli rekryterad bland lärarna vid tekniska högskolan. Utbildningen skall ledas av en kursföreståndare med rektorsbefogenheter.

Kostnaderna för lärarutbildningen. Utredningsmannen uppskattar kostnaderna för budgetåret 1961/62 till totalt 482 000 kr. varav 70 000 kr. utgör engångskostnader för ombyggnadsarbeten samt inredning och utrustning av lokaler. Av de löpande kostnaderna utgör lärararvoden 370 450 kr., inspektors- och kursföreståndararvoden 24 000 kr., administrationskostnader 19 000 kr. samt kompendie- och materielkostnader m. m. 98 550 kr. För budgetåret 1962/63 beräknas inga engångskostnader uppkomma. De löpande kostnaderna nämnda budgetår beräknas till 997 900 kr. för lärararvoden, 58 800 kr. för inspektors- och kursföreståndararvoden, 44 000 kr. för administration samt 277 300 kr. för kompendie- och materielkostnader m. m. De sammanlagda utbildningskostnaderna för nästa budgetår beräknas uppgå till 1 378 000 kr. Här ingår kostnader för — förutom en ny avdelning för maskinteknik och en för byggnadsteknik i Stockholm — en ny avdelning för elektroteknik i Göteborg våren 1963. Fr. o. m. bud-

getåret 1963/64 torde kostnaden bli något lägre än under budgetåret 1962/63 med hänsyn till en minskning av vissa utgifter för kompendieutgivning m. m.

Departementschefen har erinrat om att statsmakterna under senare år fattat beslut, som medför en väsentlig utbyggnad av den tekniska gymnasieorganisationen. Enbart under budgetåren 1960/62 har tillkommit 10 respektive 40 nya intagningsavdelningar. Med utgångspunkt i det ökade antalet intagningsavdelningar och den beräknade ökningen under nästa budgetår kan enligt departementschefen det ackumulerade lärarbehovet hösten 1963 beräknas till omkring 100 nya lärare i tekniska ämnen och omkring 80 i matematik, fysik och kemi. Mot bakgrunden härav och det förutsebara ytterligare lärarbehovet för den fortsatta expansionen under 1960-talet anser departementschefen det nödvändigt, att statsmakterna nu fattar beslut om särskilda åtgärder för att i tid motverka en hotande lärarbrist vid de tekniska läroverken. I annat fall föreligger risk att syftet med utbyggnaden av dessa läroverk förfelas. Efter att ha framhållit att det nu framlagda förslaget är avsett att leda till en ökning av antalet utbildade lärare redan hösten 1963, anför departementschefen följande.

Även om situationen kräver snabba åtgärder är det dock givet, att kravet på en hög kunskapsnivå hos de blivande lärarna ej får eftergivnas. Det vore i och för sig önskvärdt, att de tekniska läroverkens lärarkår till största delen kunde rekryteras med civilingenjörer. Mot bakgrunden av rådande brist på sådana är det emellertid enligt min mening oralistiskt att tro, att lärarbehovet skulle kunna helt tillgodoses på detta sätt, även om de närmaste årens ökade examination vid de tekniska högskolorna tages i beaktande.

Det nu föreliggande, i samråd med bl. a. kollegienämnderna överarbetade förslaget innebär, att gymnasieingenjörer får en på läraryrket inriktad, kvalificerad utbildning i sådana ämnen som de kommer att undervisa i vid de tekniska gymnasier. Utbildningen är således direkt inriktad på lärarverksamhet vid denna skollform.

Då utomordentligt starka skäl talar för att åtgärder vidtages för att motverka en eljest uppkommande och mycket allvarlig brist på lärare vid de snabbt expanderande tekniska läroverken, anser jag bestämt att en utbildning bör komma till stånd efter i huvudsak de riktlinjer och i den omfattning utredningsmannen förordat — innebärande bl. a. att medel nu beräknas för två utbildningsomgångar — samt att utbildningen i enlighet med hans förslag påbörjas redan i februari 1962. Jag ämnar senare föreslå, att för denna undervisning erforderliga medel under innevarande budgetår äskas i vederbörlig ordning. Jag vill vidare framhålla att under ärendets beredning erforderliga förberedande åtgärder av organisatorisk natur vidtagits för att möjliggöra en så tidig start.

Som utredningsmannen föreslagit bör utbildningen anordnas av överstyrelsen för yrkesutbildning och förläggas till teknisk högskola. Ätminstone under det första året synes undervisningen i dess helhet böra förläggas till tekniska högskolan i Stockholm. Enligt vad utredningsmannen uppger, skulle det vara möjligt att våren 1963 bereda plats vid Chalmers tekniska högskola för elever, som i avdelningen för elektroteknik undervisats två terminer i Stockholm. Detta tyder på, att avdelningen för elektroteknik skulle kunna förläggas till Göteborg redan fr. o. m. våren 1963 i stället för våren 1964, som utredningsmannen föreslagit. Jag finner det synnerligen angeläget, att denna möjlighet ingående under-

sökes och om möjligt tillvaratages eller att förutsättningar på annat sätt skapas för att en ny avdelning för elektroteknik skall kunna starta våren 1963.

För tillträde till utbildningen bör fordras ingenjörsexamen med goda betyg från den gymnasieclnje, som motsvarar den avdelning i vilken den sökande önskar intagas. Företräde bör ges den som har meriterande praktik efter ingenjörsexamen inom verksamhetsområde, som har anknytning till den avdelning den sökande önskar bli intagen i. Frågan om möjligheter för teknologer, som efter några års studier vid teknisk högskola önskar avbryta sin utbildning där, att få tillträde till ifrågavarande lärarutbildning bör enligt min mening ytterligare övervägas av överstyrelsen i samråd med vederbörande vid tekniska högskolorna, givetvis med beaktande av de olika synpunkter som härutinnan framförts vid remissbehandlingen.

Som en garanti för att lärarutbildningen hålles på högskolemässig nivå bör i enlighet med utredningsmannens förslag professorer vid de tekniska högskolorna fungera som inspektorer. En ytterligare garanti härför ligger i förutsättningen att lärare vid de tekniska högskolorna i möjligaste mån skall utnyttjas som lärare vid ifrågavarande utbildning.

Utredningsmannen har ej upptagit frågan om ersättning till deltagarna i lärarutbildningen utan hänvisar härutinnan till överstyrelsens tidigare nämnda framställning. Överstyrelsen har i denna fråga föreslagit, att en månadsersättning av 1 300 kr. skulle utgå till samtliga deltagare under studietiden. Till deltagare bosatta utanför utbildningsorten skulle dessutom utgå traktamente och resebidrag. För att tillräckligt kvalificerade sökande skall kunna förväntas vilja genomgå utbildningen, anser jag det för egen del nödvändigt, att det under utbildningen — som kan sägas innebära en omskolning för ny yrkesverksamhet — utgår en ersättning, som åtminstone till väsentlig del kan kompensera det inkomstbortfall, som blir följden av att vederbörande lämnar en avlönad anställning. Denna situation måste normalt uppstå, då de som antages till utbildningen skall ha en betydande erfarenhet av praktiskt arbete bakom sig. Enligt min mening bör ersättningen utgå i en delvis annorlunda form än överstyrelsen för yrkesutbildning föreslagit. Under hela utbildningstiden, inklusive ferietid, bör en månadsersättning av 650 kr. utgå. Dessutom bör högst 650 kr. kunna utgå månatligen som lån, vilket under studietiden bör vara ränte- och amorteringsfritt samt, om låntagaren efter utbildningstidens slut tar heltidsanställning som lärare vid tekniskt läroverk, avskrivs med en femtedel för varje år som tjänstgöringen fortgår. Efter fem års tjänstgöring som lärare skall lånet således vara helt avskrivet. Övergår den som genomgått lärarutbildningen omedelbart eller inom en femårsperiod till annan verksamhet, bör han bli skyldig att amortera hela respektive ännu ej avskriven del av lånet samt erlagga gällande normalränta för det belopp han skall amortera.

Jag förordar också, att traktamente om högst 16 kr. per dag skall kunna utgå under utbildningen till elever, som ej är bosatta på utbildningsorten och har försörjningsplikt eller kan förebbringa andra särskilda skäl. Om traktamentsersättning skall utgå bör vara beroende av prövning i varje särskilt fall. Resekostnadsersättning bör enligt min mening inte utgå.

Genomgång av den här förordade utbildningen bör medföra behörighet till tjänst som adjunkt i lönegrad A 23 vid högre tekniskt läroverk.

Även om ett genomförande av de av mig nu förordade åtgärderna kan förväntas i betydande utsträckning minska bristen på lärare vid de tekniska läroverken, kommer utbildningskapaciteten dock inte att helt motsvara det ökande lärarbehovet. Det är därför angeläget att även åtgärder av annat slag, som kan

öka lärartillgången, vidtages och att olika uppslag för att nå detta syfte grundligt prövas; jag torde i detta sammanhang få erinra om Kungl. Maj:ts beslut den 15 december 1961 att låta de bestämmelser, som utfärdades den 29 januari 1960 för att avhjälpa bristen på lärare i matematik, fysik och kemi (statsliggaren s. B 240) också bli tillämpliga vad beträffar undervisning i tekniska ämnen. Jag vill här även uttala den förhoppningen, att näringslivet och givetvis även den offentliga förvaltning, som sysselsätter ingenjörer, skall framdeles i om möjligt ännu större utsträckning än hittills fortsätta med sin värdefulla medverkan genom att underlätta för sin berörda personal att bistå med bl. a. timplärartjänstgöring vid de tekniska läroverken.

Beträffande kostnadsramen för den egentliga utbildningsverksamheten under innevarande och nästa budgetår ansluter sig departementschefen till utredningsmannens beräkningar.

De redan för innevarande budgetår uppkommande kostnaderna under detta anslag uppskattar departementschefen till i runt tal 500 000 kr., varav 70 000 kr. till engångskostnader för vissa ombyggnadsarbeten samt inredning och utrustning. Nämda belopp föreslås bli anvisade på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62. För nästa budgetår beräknas medelsbehovet under anslaget till 1 378 000 kr.

Kostnaderna för månadsersättningar och traktamenten till eleverna beräknar departementschefen för innevarande budgetår till 375 000 kr., vilka kostnader bör belasta anslaget Ersättning till deltagare i utbildning av lärare vid yrkesundervisningen. För innevarande budgetår torde kostnaderna få bestridas genom överskridande av anslaget med erforderligt belopp. För samma ändamål beräknar departementschefen medelsbehovet under nästa budgetår till 1 300 000 kr.

För lån till eleverna räknar departementschefen med att ett belopp av 300 000 kr. erfordras under innevarande budgetår. Denna kostnad bör bestridas ur ett nytt investeringsanslag, rubricerat Lån till gymnasieingenjörer för utbildning till lärare, och anvisas på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62. För nästa budgetår beräknar departementschefen kostnaderna för lån till eleverna till 1 025 000 kr.

Utskottet. Såsom departementschefen erinrat har under senare år fattats beslut, som medför en väsentlig utbyggnad av den tekniska gymnasieorganisationen. Enligt Kungl. Maj:ts under innevarande års åttonde huvudtitel framlagda förslag skall under nästa budgetår ytterligare ett tiotal nya intagningsavdelningar vid nämnda gymnasier komma till stånd. Utskottet, som senare tager ställning till detta förslag, är emellertid i anslutning till vad departementschefen därom anfört av den uppfattningen att redan nu föreliggande förhållanden nödvändiggör att åtgärder vidtages för att i tid motverka en hotande lärarbrist vid de tekniska läroverken.

Till det av överstyrelsen för yrkesutbildning den 26 oktober 1961 framlagda och under åttonde huvudtiteln (s. 555—557) redovisade förslaget om anordnande

av viss utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk intog flertalet av de i ärendet hörda remissmyndigheterna en kritisk eller tveksam hållning. Det av departementschefen nu förordade förslaget till dylik utbildning bygger på en av rektorn vid tekniska högskolan i Stockholm, professorn Ragnar Woxén, såsom särskilt tillkallad utredningsman verkställd överarbetning av överstyrelsens ifrågavarande förslag. Enligt planerna för utbildningen skall den första årskullen elever börja sina studier den 1 februari 1962 och avsluta dessa den 14 augusti 1963. En andra årskull bör enligt utredningsmannens förslag intagas den 15 januari 1963.

Denna planläggning, som i huvudsak accepterats av departementschefen, har haft till följd att ärendets behandling i riksdagen måst på ett icke önskvärt sätt forceras. Enligt utskottets mening hade det varit till fördel om förslaget, som på vissa punkter kan ingiva tveksamhet, kunnat granskas och övervägas under förhållanden, där tidsnöden icke fått göra sig gällande.

Utskottet har vid den prövning utskottet ägnat förevarande fråga funnit de föreliggande omständigheterna kräva att särskilda åtgärder nu vidtages för att motverka den eljest uppkommande mycket allvarliga bristen på lärare vid de snabbt expanderande tekniska läroverken. Utskottet vill därför icke motsätta sig ett bifall till att utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid dessa läroverk anordnas fr. o. m. vårterminen 1962 i huvudsaklig överensstämmelse med de av departementschefen förordade grunderna. Detta ståndpunktstagande innebär bl. a. att utskottet godtager departementschefens förslag med avseende å grunderna för lån till kursdeltagare och avskrivning av lånen inom viss av departementschefen angiven tid. Utskottet avstyrker på grund härav bifall till det i motionen I: 352 gjorda yrkandet.

Utskottet anser sig emellertid böra framhålla, att utskottet funnit starka skäl tala för att frågan om lämpliga åtgärder för förbättring av lärartillgången vid de tekniska läroverken — bortsett från den kurs som nu skall taga sin början — av Kungl. Maj:t göres till föremål för ytterligare undersökningar och överväganden. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t härvid — i enlighet med vad som åsyftas i en den 23 januari 1962 utfärdad kommuniké rörande överläggningar mellan ecklesiastikdepartementet och SACO i denna utbildningsfråga — skall efter samråd med vederbörande utbildningsmyndigheter och kontakt med representanter för näringsliv och övriga intressenter pröva skilda uppslag, som kan komma i fråga i ovannämnda syfte och leda till att den av departementschefen nu föreslagna typen av lärarutbildning kan ersättas av andra mera ändamålsenliga anordningar. En dylik undersökning synes utskottet böra kunna verkställas inom de närmaste månaderna, så att resultatet av densamma inom kort kan överblickas och ställning i fortsättningen tagas till föreliggande problemkomplex.

Under nu rådande förhållanden och med hänvisning till vad utskottet nyss anfört anser utskottet sig böra tillstyrka, att riksdagen lämnar Kungl. Maj:t det begärda bemyndigandet samt anvisar de av Kungl. Maj:t för här omfördälda olika ändamål äskade anslagsmedlen.

Utskottet avstyrker förty bifall till de yrkanden, som gjorts i motionerna I: 14 och II: 27, I: 331 och II: 403, I: 330 och II: 404, II: 429 och II: 430.

Kungl. Maj:ts under förevarande punkt gjorda framställningar om ökad medelsanvisning för längre lärarutbildningskurser och för övrig kursverksamhet m. m. har icke givit utskottet anledning till erinran.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

1) att motionerna I: 14 och II: 27 samt I: 331 och II: 403, sistnämnda bägge motioner i vad de avser förhandlingar i syfte att häva den akuta bristen på lärare vid de tekniska gymnaserna, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

2) att motionerna I: 331 och II: 403 i vad de avser utredning i syfte att häva bristen på lärare vid samtliga utbildningsanstalter samt motionen II: 429 i vad den avser skrivelse till Kungl. Maj:t icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda;

3) att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 352, I: 331 och II: 403 samt II: 429, sistnämnda tre motioner såvitt här är i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga föreskrifter och vidtaga övriga åtgärder för anordnande fr. o. m. vårterminen 1962 av utbildning av gymnasiingenjörer till lärare vid tekniska läroverk i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen förordade grunder;

4) att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 331 och II: 403 samt II: 429, samtliga motioner såvitt här är i fråga, till *Utbildning av lärare vid yrkesundervisningen* för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 3 420 000 kr.;

5) att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 330 och II: 404 samt II: 430, förstnämnda bägge motioner såvitt här är i fråga, till *Utbildning av lärare vid yrkesundervisningen* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kr.

2:o) **Ersättning till deltagare i utbildning av lärare vid yrkesundervisningen.** Kungl. Maj:t har i propositionen nr 1 (bilaga 10, punkt 297, s. 567 och 568 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1962) föreslagit riksdagen att till Ersättning till deltagare i utbildning av lärare vid yrkesundervisningen för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under

åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 5 370 000 kr., innebärande en anslagsökning av 1 775 000 kr.

Såsom under närmast föregående punkt redovisats har i förevarande anslag inräknats ett belopp av 1 300 000 kr. till kostnaderna för månadsersättningar och traktamenten till deltagare i utbildningen av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk. I övrigt förordar departementschefen en höjning av detta anslag med 475 000 kr. Kungl. Maj:ts förslag innebär alltså en sammanlagd anslagshöjning med $(1\,300\,000 + 475\,000 =)$ 1 775 000 kr. till i avrundat tal $(3\,597\,000 + 1\,775\,000 =)$ 5 370 000 kr.

Utskottet. Med hänvisning till vad utskottet under nästföregående punkt anfört och föreslagit samt med biträdande av Kungl. Maj:ts här förevarande förslag hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, till *Ersättning till deltagare i utbildning av lärare vid yrkesundervisningen* för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 5 370 000 kr.

3:o) Lån till gymnasieingenjörer för utbildning till lärare. Kungl. Maj:t har i propositionen nr 1 (bilaga 10, punkt 336, s. 644 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1962) samt i propositionen nr 2 (bilaga 12, s. 37 av bilagt utdrag av samma statsrådsprotokoll) föreslagit riksdagen att till Lån till gymnasieingenjörer för utbildning till lärare å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd anvisa för budgetåret 1962/63 ett investeringsanslag av 1 025 000 kr. och å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62 ett investeringsanslag av 300 000 kr.

Rörande motiveringen för dessa anslagsäskanden torde få hänvisas till den redogörelse, som lämnats under punkten 1.

Utskottet får med hänvisning till vad utskottet under punkten 1 anfört och föreslagit hemställa,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag även-
som med avslag å motionerna I: 331 och II: 403 samt I: 330 och
II: 404, samtliga motioner såvitt här är i fråga, till *Lån till
gymnasieingenjörer för utbildning till lärare* å kapitalbudgeten
under fonden för låneunderstöd anvisa

a) för budgetåret 1962/63 ett investeringsanslag av 1 025 000
kr.,

b) å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62 ett
investeringsanslag av 300 000 kr.

Slutligen får utskottet hemställa, att förevarande ärende må företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

Stockholm den 9 februari 1962

På statsutskottets vägnar:

EMIL NASSTRÖM

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Näsström, Gillström, fröken Andersson, herrar Birger Andersson, Ivar Johansson, Ragnar Bergh, Fritz Persson, Rikard Svensson, Söderberg, Mårtensson, Bertil Petersson, Källqvist, Sundin och Per-Olof Hanson; samt

från andra kammaren: herrar Karlsson i Olofström, Svensson i Stenkyrka, Almgren, Nilsson i Göingegården, Eliasson i Sundborn, fröken Olsson, herrar Arvidson, Gustafsson i Skellefteå, fröken Karlsson, herrar Kellgren, Fagerlund, Blomkvist, Berg och Nelander.

Reservationer

1) vid *punkten 1* (Utbildning av lärare vid yrkesundervisningen)

a) av fröken *Andersson*, herrar *Ragnar Bergh*, *Nilsson* i Göingegården och fröken *Karlsson*, vilka ansett

dels att utskottets yttrande fr. o. m. det stycke på s. 9, som börjar med »Denna planläggning», t. o. m. det stycke på s. 10, som slutar med »till erinran». bort ersättas med text av följande lydelse:

»Denna planläggning, som i huvudsak accepterats av departementschefen, har haft till följd att ärendets behandling i riksdagen måst på ett icke önskvärt sätt forceras. Det hade varit till fördel om tidsnöden icke fått göra sig gällande på sätt som skett.

Utskottet har vid sin prövning av frågan funnit de föreliggande omständigheterna kräva särskilda åtgärder men ansett att departementschefens förslag kommer att medföra en sänkning av kvaliteten på lärarna vid de tekniska gymnasierna, en uppfattning som också delas av övervägande antalet remissinstanser. Den omständigheten att en brist föreligger får enligt utskottets mening ej leda till en lösning som innebär att kvalitetskravet eftersättes.

Utskottet anser, att det borde vara möjligt att åstadkomma en kvalitativt bättre lösning, vilken dessutom medför en snabbare effekt i den akuta brist-situationen om de synpunkter vilka framföres i motionerna I: 331 och II: 403 lägges till grund för åtgärder.

Utskottet instämmer i arbetsmarknadsstyrelsens uttalande att den föreslagna studielönen innebär en delvis ny princip i fråga om studiehjälp för högskolestudier. Utskottet vill understryka att departementschefens förslag kommit att inrymma moment som innebär att statsmakterna bryter mot principen att studiesociala åtgärder och arbetsmarknadsmässig inriktning av de studerande ej skall sammanblandas. Utskottet anser detta desto mera betänkligt som de extraordinära åtgärderna föreslås tillämpade enbart för gymnasieingenjörer, avsedda att utbildas till lärare vid tekniska läroverk, ehuru en jämförbar brist-situation kan konstateras föreligga även beträffande andra grupper i samhället, såsom sjuksköterskor, tekniker över huvud taget, lärare vid de allmänna läroverken, läkare m. fl. Vad de tekniska läroverken beträffar synes det dessutom förhålla sig så att bristen på naturvetare — åtminstone till en början — kommer att utgöra ett större problem än bristen på tekniker.

Av det anförda framgår att en bristsituation gör sig gällande inom betydande områden av samhällslivet. Utskottet håller för troligt att nya bristsituationer kan uppstå och sedda på längre sikt fördjupas. Utskottet finner det därför välbetänkt att, som föreslagits i motionerna I: 331 och II: 403, en utredning till-

sättes av Kungl. Maj:t med uppgift att snarast och fortlöpande redovisa åtgärder i syfte att häva bristen på lärare vid samtliga utbildningsanstalter.

Utskottet anser sig alltså böra avstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt till det i motionen I: 352 framställda yrkandet.»

dels ock att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»1) att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 331 och II: 403, såvitt här är i fråga, samt i anledning av motionerna I: 14 och II: 27, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att förhandlingar omgående inledes mellan statsmakterna och berörda arbetsmarknadsorganisationer i syfte att häva den akuta bristen på lärare vid de tekniska gymnasierna;

2) att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 331 och II: 403 samt II: 429, samtliga motioner såvitt här är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att en utredning tillsettes med uppgift att snarast och fortlöpande redovisa åtgärder i syfte att häva bristen på lärare vid samtliga utbildningsanstalter;

3) att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 331 och II: 403 samt II: 429, samtliga motioner såvitt här är i fråga, ävensom med avslag å motionen I: 352, avslå Kungl. Maj:ts förslag om bemyndigande för Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga föreskrifter och vidtaga övriga åtgärder för anordnande fr. o. m. vårterminen 1962 av utbildning av gymnasieingenjörer till lärare vid tekniska läroverk;

4) att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 331 och II: 403 samt i anledning av motionen II: 429, samtliga motioner såvitt här är i fråga, till *Utbildning av lärare vid yrkesundervisningen* för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 042 000 kr.;

5) att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 330 och II: 404 samt II: 430, förstnämnda bägge motioner såvitt här är i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om medelsanvisning å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62 till utbildning av lärare vid yrkesundervisningen.»

b) av herr *Per-Olof Hanson*

c) av herr *Nelander*

2) vid *punkten 2* (Ersättning till deltagare i utbildning av lärare vid yrkesundervisningen) av fröken *Andersson*, herrar *Ragnar Bergh*, *Nilsson* i Göingegården och fröken *Karlsson*, vilka under förutsättning av bifall till den med 1 a) betecknade reservationen ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»Med hänvisning till vad utskottet under nästföregående punkt anfört och föreslagit, vilket innebär att förevarande anslag bör minskas med 1 300 000 kr., hemställer utskottet,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, till *Ersättning till deltagare i utbildning av lärare vid yrkesundervisningen* för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 070 000 kr.»

3) vid *punkten 3* (Lån till gymnasieingenjörer för utbildning till lärare) av fröken *Andersson*, herrar *Ragnar Bergh*, *Nilsson* i Göingegården och fröken *Karlsson*, vilka under förutsättning av bifall till den med 1 a) betecknade reservationen ansett att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 331 och II: 403 samt I: 330 och II: 404, samtliga motioner såvitt här är i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om medelsanvisning till lån till gymnasieingenjörer för utbildning till lärare.»
